

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

FINANSŲ RINKOS DALYVIŲ ATLIEKAMŲ VISOS VEIKLOS PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO RIZIKOS VERTINIMŲ APŽVALGA

Analizė ir tyrimai

Nr. 9 / 2021

FINANSŲ RINKOS DALYVIŲ ATLIEKAMŲ VISOS VEIKLOS PINIGŲ PLOVIMO IR TERORISTŲ FINANSAVIMO RIZIKOS VERTINIMŲ APŽVALGA

Dokumentą parengė
Finansų rinkos priežiūros tarnybos
Pinigų plovimo prevencijos skyrius
Pasiteirauti:
info@lb.lt
+370 800 50 500

© Lietuvos bankas
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
www.lb.lt

TURINYS

SANTRAUKA	4
1. APŽVALGOS TIKSLAS IR METODAI	4
2. RIZIKOS VERTINIMO TIKSLAS	4
3. RIZIKOS VERTINIMO PAGRINDAS	5
4. RIZIKOS VERTINIMAS.....	6
4.1. RIZIKOS VERTINIMO ATLIKIMO TVARKA.....	6
4.2. RIZIKOS VERTINIMO AKTUALUMAS.....	8
4.3. RIZIKOS VERTINIMO PROPORCINGUMAS FRD VEIKLOS MASTUI IR POBŪDŽIUI	10
4.4. RIZIKOS VERTINIMO DOKUMENTAVIMAS IR REZULTATŲ PRISTATYMAS FRD VADOVAMS	14
4.5. RIZIKŲ VALDYMO (MAŽINIMO) PRIEMONIŲ PLANAS.....	15

SANTRAUKA

Apžvalgoje pateikiamos pagrindinės įžvalgos dėl finansų rinkos dalyvių atliekamų visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimų. Apžvalga pagrįsta išvadomis, gautomis Lietuvos bankui vykdant finansų rinkos dalyvių priežiūrą, bei 20 finansų rinkos dalyvių (bankų, elektroninių pinigų įstaigų, mokėjimo įstaigų) rizikos vertinimų analize, taip pat pateikiama analizės metu pastebėtos gerosios praktikos ir atvejų, kuriais rizikos vertinimas turėtų būti tobulintinas, pavyzdžių.

1. APŽVALGOS TIKSLAS IR METODAI

Lietuvos bankas, atlikdamas rizikos vertinimu pagrįstą priežiūrą ir atsižvelgdamas į tai, kad finansų rinkos dalyviams (toliau – FRD) kyla klausimų, susijusių su FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo (toliau – rizikos vertinimas) atlikimu praktikoje, šioje Finansų rinkos dalyvių atliekamų visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimų apžvalgoje (toliau – Apžvalga) pateikia pagrindines įžvalgas dėl FRD atliekamų rizikos vertinimų. Apžvalga pagrįsta išvadomis, gautomis Lietuvos bankui vykdant finansų rinkos dalyvių priežiūrą, bei 20 (bankų, elektroninių pinigų įstaigų, mokėjimo įstaigų) FRD rizikos vertinimų, pateiktų Lietuvos bankui vykdant priežiūros funkcijas, analize.

Apžvalgoje remiamasi teisės aktų nuostatomis bei geraja praktika, pateikiama atliktos FRD rizikos vertinimų analizės metu pastebėtos gerosios praktikos ir atvejų, kuriais rizikos vertinimas turėtų būti tobulintinas, pavyzdžių.

2. RIZIKOS VERTINIMO TIKSLAS

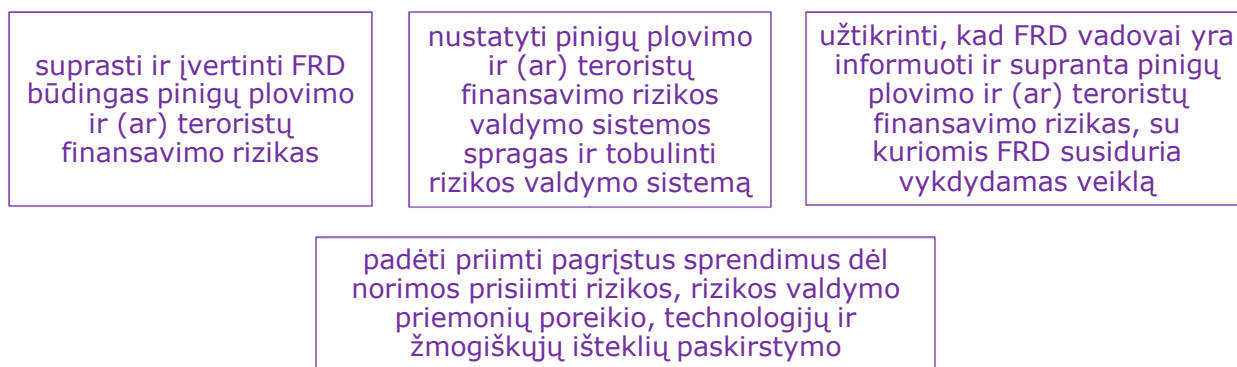
Tiek tarptautinė praktika, tiek Lietuvos Respublikos teisės aktai, reglamentuojantys pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos reikalavimus, kurių FRD privalo laikytis siekdami užkirsti kelią nusikalstamai veiklai, labai aiškiai nustato, kad pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos vertinimo ir valdymo procesas turi būti pagrįstas rizikos vertinimo metodu (angl. *risk based approach*). Tinkamas rizikos vertinimo pagrįsto metodo įgyvendinimas yra esminė rizikos valdymo ir pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijos procesų nustatymo dalis, prasidedantis nuo gilaus FRD aktualių rizikų supratimo.

Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo (toliau – PPTFPI) 29 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytas reikalavimas nustatyti atitinkamą vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras, susijusias su rizikos vertinimu, rizikos valdymu, yra vienas esminių reikalavimų pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos valdymo srityje, kadangi tik tinkamai suvokiant ir vertinant rizikas, su kuriomis FRD susiduria, yra įmanoma praktikoje užtikrinti, kad priemonės, kurių imamasi tai rizikai valdyti, yra tinkamos ir pakankamos.

Rizikos vertinimas neturi būti formalus ir savitikslis – rizikos vertinimas FRD turi padėti nustatyti ir suprasti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, su kuriomis FRD gali susidurti vykdydamas veiklą, ir imtis šias rizikas mažinančių priemonių. Išsamus rizikos vertinimas FRD turėtų padėti suprasti, kas kelia didžiausią pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką ir kuriose FRD veiklos srityse turėtų būti teikiama pirmenybė kovai su pinigų plovimu ir (ar) teroristų finansavimu bei kokių rizikos mažinimo veiksnių arba priemonių FRD turėtų imtis. Pavyzdžiui, atlikti sustiprintą kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymą, įdiegti sustiprintos dalykinių santykių ir sandorių stebėsenos procedūras, dažniau atnaujinti informaciją apie klientus ir pan. Rizikos vertinimas FRD taip pat turėtų padėti prioritetizuoti ir nukreipti FRD išteklius (informacinių technologijų, personalo ir pan.) į tas sritis, kuriose pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika yra didžiausia.

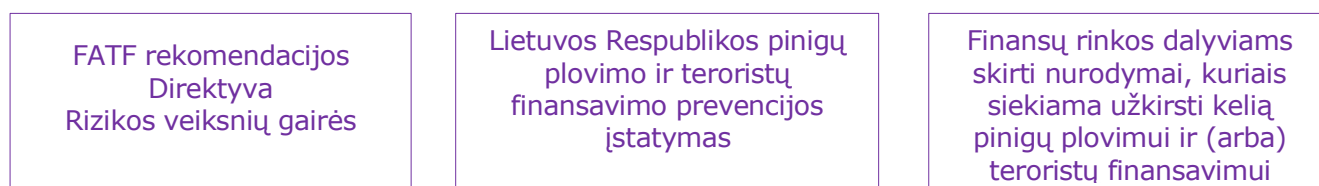
Atkreiptinas dėmesys, kad rizikos vertinimas turėtų koreliuoti su FRD veiklos mastu ir pobūdžiu. FRD, teikiančių tik vienos rūšies arba ribotas paslaugas, pavyzdžiui, tik mokėjimo inicijavimo paslaugas arba tik mokesčių už komunalines paslaugas ar kitas reguliariai teikiamas paslaugas, skirtas namų ūkio poreikiams tenkinti, surinkimo, baudų ir (arba) kitų rinkliavų surinkimo valstybės institucijoms, socialinių išmokų išmokėjimo paslaugas, sudėtingas ir nuodugnus rizikos vertinimas galbūt nereikalingas. Ir priešingai, FRD, kurių veiklos mastas pagal klientų grupę, jų geografiją, paslaugų teikimo kanalus ir pagal siūlomas paslaugas arba produktus yra didelis, rizikos vertinimas turi būti gerokai platesnis ir išsamesnis siekiant tinkamai įvertinti FRD kylančias pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas.

Pagrindiniai rizikos vertinimo tikslai:

3. RIZIKOS VERTINIMO PAGRINDAS

Rizikos vertinimu pagrįsto metodo svarba užkertant kelią pinigų plovimui ir (ar) teroristų finansavimui buvo pažymėta Finansinių veiksmų darbo grupės kovai su pinigų plovimu bei teroristų finansavimu (toliau – FATF) rekomendacijose, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje (ES) 2018/843, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos ir iš dalies keičiamos direktyvos 2009/138/EB ir 2013/36/ES (toliau – Direktyva), 2018 m. sausio 4 d. Europos bankininkystės institucijos, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos priimtose Bendrose gairėse pagal Direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo ir dėl veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais verslo santykiais ir pavieniais sandoriais susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką (toliau – Rizikos veiksmų gairės), bei Lietuvos Respublikos teisės aktuose.

PPTFPĮ 29 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta nuostata nustatyti atitinkamą vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras, susijusias su rizikos vertinimu, rizikos valdymu. Kaip įtvirtinta PPTFPĮ 29 straipsnio 2 dalyje, šios procedūros turi būti nustatytos ir rizikos vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant bent į kliento riziką, produktų, paslaugų riziką ir (arba) operacijų riziką, šalies ir (arba) geografinio regiono riziką. Papildomai, PPTFPĮ 29 straipsnio 3 dalyje nurodyta, į kokius šaltinius privaloma atsižvelgti rengiant vidaus kontrolės procedūras, įskaitant ir susijusias su rizikos vertinimu, rizikos valdymu. PPTFPĮ 29 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad FRD rizikos, susijusios su pinigų plovimu ir (ar) teroristų finansavimu, valdymas turi būti neatskiriama bendros rizikos valdymo sistemos dalis, FRD, atsižvelgdami į savo veiklos mastą ir pobūdį, turi

įdiegti procedūras ir sistemas, skirtas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikai nustatyti, vertinti ir valdyti, bei veiksmingas šios rizikos mažinimo priemonės.

Atkreiptinas dėmesys, kad būtinumas atsižvelgti į Rizikos veiksmų gaires yra ne tik tiesiogiai įvardytas PPTFPĮ, tačiau papildomai pabrėžtas ir Lietuvos banko Finansų rinkos priežiūros tarnybos direktoriaus 2018 m. liepos 23 d. sprendime Nr. 241-174 „Dėl Europos bankininkystės institucijos, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos ir Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos priimtų bendrų gairių pagal direktyvos (ES) 2015/849 17 straipsnį ir 18 straipsnio 4 dalį dėl supaprastinto ir sustiprinto deramo klientų tikrinimo ir dėl veiksmų, į kuriuos kredito ir finansų įstaigos turėtų atsižvelgti vertindamos su atskirais verslo santykiais ir pavieniais sandoriais susijusių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką, taikymo“, kuriame nustatyta, kad FRD turėtų laikytis Rizikos veiksmų gairėse nustatytų rekomendacijų ir jomis vadovautis. Rizikos veiksmų gairių 10 punkte nurodyta, kad į įmonių pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos, susijusios su verslo santykiais ir pavieniais sandoriais, vertinimo metodiką turėtų būti įtrauktas visos veiklos rizikos vertinimas.

Pažymėtina, kad Finansų rinkos dalyviams skirtuose nurodymuose, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui, patvirtintuose Lietuvos banko valdybos 2015 m. vasario 12 d. nutarimu Nr. 03-17 „Dėl Finansų rinkos dalyviams skirtų nurodymų, kuriais siekiama užkirsti kelią pinigų plovimui ir (arba) teroristų finansavimui, patvirtinimo“ (redakcija, įsigaliojusi nuo 2020 m. kovo 1 d. (toliau – Nurodymai), papildomai pateikti rizikos vertinimo reikalavimai.

Atkreiptinas dėmesys, kad, nors teisės aktuose reikalavimas atlikti rizikos vertinimą buvo įtvirtintas dar 2017 m., Lietuvos bankui atliekant rizikos vertinimą pagrįstą priežiūrą nustatyta, kad dalis FRD tokio rizikos vertinimo praktikoje nebuvo atlikę.

4. RIZIKOS VERTINIMAS

4.1. RIZIKOS VERTINIMO ATLIKIMO TVARKA

NURODYMŲ REIKALAVIMAI

36. FRD privalo užtikrinti, kad FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo atlikimo tvarka būtų tinkamai reglamentuota ir nustatytų bent jau:

36.1. duomenų šaltinius, kuriais remiamasi atliekant FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimą (-us);

36.2. duomenų rinkimo ir vertinimo tvarką;

36.3. rodiklius, identifikuojančius pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką, jos pasireiškimo tikimybę ir poveikį;

36.4. darbuotojo, atsakingo už FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimą, pareigas ir atsakomybę;

36.5. FRD valdymo organų informavimo apie atliktą FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo vertinimą tvarką;

36.6. FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo peržiūros (atnaujinimo) periodiškumą ir tvarką;

36.7. nustatytų rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plano sudarymo ir įgyvendinimo tvarką.

Nurodymų 36 punkte įtvirtinta FRD pareiga nustatyti rizikos vertinimo tvarką ir apibrėžti pagrindiniai aspektai, kurie turėtų būti įtraukti į šią tvarką. Pažymėtina, kad tinkamas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos nustatymas ir vertinimas FRD mastu, siekiant užtikrinti, kad FRD laiku ir tinkamai imtųsi rizikos valdymo (mažinimo) priemonių, bei rizikos vertinimo atlikimas praktikoje FRD tampa sudėtingu uždaviniu, jeigu FRD nėra nustatęs aiškaus rizikos vertinimo proceso, jo etapų, darbuotojų pareigų ir atsakomybių bei rizikos vertinimo rezultatų panaudojimo tolesnėje FRD veikloje tvarkos. Geroji praktika rodo, kad siekiant išsamiai ir kokybiškai atlikti rizikos vertinimą, naudinga rizikos vertinimo procesą skaidyti į planavimo, vykdymo, rezultatų vertinimo ir priemonių plano įgyvendinimo etapus. Atlikus FRD rizikos vertinimų analizę, pastebėta, kad dalis FRD, siekdami užtikrinti, kad rizikos vertinimo procese FRD darbuotojų atsakomybė ir pareigų pasiskirstymas būtų aiškus, rizikos vertinimo proceso eiga būtų suprantama vienodai, o rizikos vertinimo rezultatai būtų palyginami, tvarkoje reglamentuoja ne tik Nurodymų 36 punkte nurodytą informaciją, tačiau taip pat aiškiai ir išsamiai nustato rizikos vertinimo procesą ir jo eigą arba etapus.

Analizuojant FRD rizikos vertinimus pastebėta, kad kai kurie FRD rizikos vertinimo atlikimo tvarkoje buvo įtvirtinę išsamius, aiškius ir struktūrizuotus pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos nustatymo ir vertinimo metodus (metodiką), iš kurių buvo aišku, kaip apskaičiuojami rizikos rodikliai, rizikos pasireiškimo tikimybė ir poveikis bei galutinis rizikos lygis, kas laikytina gera praktika. Rizikos vertinimo metodiką rekomenduotina nustatyti taip, kad ji būtų logiška ir objektyviai pagrįsta, o FRD galėtų gebėti paaiškinti ir pagrįsti, kaip buvo nustatyta ir vertinama pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika bei kaip buvo vertinamos FRD nustatytos kontrolės priemonės šiai rizikai valdyti. Tais atvejais, kai FRD, atlikdami rizikos vertinimą, naudoja matematinius modelius, šių modelių peržiūros ir keitimo tvarką rekomenduotina taip pat išsamiai reglamentuoti.

Siekiant užtikrinti, kad FRD rizikos vertinimas praktikoje būtų atliktas išsamiai ir nuodugniai, o FRD naudojami rizikos vertinimo metodai leistų FRD nustatyti ir įvertinti aktualias pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, su kuriomis FRD susiduria vykdydamas veiklą, rekomenduotina periodiškai vertinti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos nustatymo ir vertinimo metodus, peržiūrėti FRD rizikos vertinimo atlikimo tvarką ir, esant poreikiui, ją atnaujinti.

Pažymėtina, kad gera praktika laikytini tie atvejai, kai FRD darbuotojai yra supažindinami su rizikos vertinimo atlikimo tvarka ir atitinkamais jos pakeitimais, siekiant užtikrinti, kad FRD darbuotojai suprastų rizikos vertinimo atlikimo procesą, jo etapus bei savo funkcijas rizikos vertinimo procese ir rizikos vertinimo atlikimo tikslą bei svarbą FRD vykdamas veiklą.

GEROJI PRAKTIKA

1. FRD yra reglamentavęs rizikos vertinimo atlikimo etapus, nuroydamas FRD padalinius, kurie yra atsakingi už atitinkamų etapų įgyvendinimą, ir jų funkcijas atliekant rizikos vertinimą (pvz., iš kokių padalinių (funkcijų) yra renkama informacija ir duomenys ir kas už tai atsakingas, kokie darbuotojai atsakingi už duomenų iš skirtingų padalinių susistemimą, apdorojimą, duomenų analizės išvadų pateikimą, atitinkamos srities (pvz., klientų, produktų, IT sistemų ir pan.) pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikų identifikavimą ir siūlymą įtraukti į rizikos vertinimą, visos šios surinktos informacijos galutinį vertinimą, tvirtinimą ir po vertinimo priimtų rizikos mažinimo priemonių įgyvendinimo koordinavimą), bei rizikos vertinimo atlikimo ir rizikos vertinimo rezultatų pateikimo FRD vadovams terminus.
2. FRD rizikos vertinime trumpai aprašyta rizikos vertinimo atlikimo eiga ir metodai, papildomai pateikiant nuorodas į FRD rizikos vertinimo atlikimo tvarką.
3. Rizikos vertinimo atlikimo tvarkoje aprašyti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos nustatymo ir vertinimo metodai, nurodant, kaip nustatoma ir vertinama prigimtinė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika, kontrolės priemonių efektyvumas ir likutinė rizika. Kartu su rizikos vertinimo atlikimo tvarka patvirtinti pagrindinės informacijos, reikalingos rizikos vertinimui atlikti, šablonai.

4. Rizikos vertinimo atlikimo tvarka parengta atsižvelgiant į FRD padalinių skirtingose valstybėse teisės aktų ir priešiuos institucijų reikalavimus bei Europos Komisijos ir nacionalinius šių valstybių pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimus.

NETINKAMA PRAKTIKA

1. FRD neturi nustatęs ir patvirtinęs rizikos vertinimo atlikimo tvarkos.
2. Nors FRD, atlikdamas rizikos vertinimą, naudoja kitus pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos nustatymo ir vertinimo metodus nei nurodyti rizikos vertinimo atlikimo tvarkoje, rizikos vertinimo atlikimo tvarka nebuvo peržiūrėta ir atnaujinta.
3. FRD patvirtintoje rizikos vertinimo atlikimo tvarkoje nustatyti rizikos nustatymo ir vertinimo metodai ir matematiniai modeliai nekoreliuoja su atliktu rizikos vertinimu, o rizikos vertinimo atlikimo tvarka yra formali, t. y. atliekant rizikos vertinimą ja nesivadovaujama.
4. FRD rizikos vertinime skyriuje „Metodika“ pateikiami tik pavadinimai (Bendros rizikos, Geografinės rizikos, Kliento profilio rizika, Mokėjimų kanalo rizika, Produkto rizika, Individualūs baltieji ir juodieji sąrašai (angl. *whitelist*, *blacklist*), tačiau jokia išsami informacija apie rizikų nustatymo ir vertinimo metodus nepateikiama, todėl rizikos vertinime pateiktus skaičiavimus sudėtinga suprasti.

4.2. RIZIKOS VERTINIMO AKTUALUMAS

NURODYMŲ REIKALAVIMAI

28. FRD privalo užtikrinti, kad FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas būtų atliekamas, peržiūrimas ir atnaujinamas reguliariai, bet ne rečiau kaip kartą per metus ir (arba) įvykus reikšmingiems pokyčiams.

38. FRD, prieš pradėdamas teikti naują finansinę paslaugą (produktą) arba pradėdamas teikti esamą finansinę paslaugą (produktą) naujam klientų segmentui, naujoje geografinėje teritorijoje arba nauju paslaugos (produkto) tiekimo kanalu, privalo įvertinti su tuo susijusią pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką. Taip pat turi būti įvertinta naujų arba vystomų technologijų panaudojimo versle (tiek naujų, tiek jau teikiamų paslaugų (produktų)) rizika, susijusi su pinigų plovimu ir teroristų finansavimu. Remiantis tokios paslaugos (produkto) įvertinimo išvadomis, turi būti parenkamos atitinkamos priemonės minėtoms rizikoms valdyti (mažinti).

Nurodymų 6 punkte įtvirtinta FRD pareiga užtikrinti, kad vidaus kontrolės sistema apimtų nuolat ir veiksmingai veikiantį pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos identifikavimą, vertinimą ir valdymą, todėl pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos vertinimas neturėtų būti vienkartinis veiksmas. Nors FRD rizikos vertinimą turėtų atlikti, peržiūrėti ir atnaujinti Nurodymų 28 punkte įtvirtintu periodiškumu, tačiau kartu FRD turi nustatyti priemones pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos valdymo proceso kontrolei įgyvendinti ir stebėti, kad galėtų operatyviai reaguoti į rizikos lygio pasikeitimus ir imtis atitinkamų priemonių šioms rizikos pokyčiams valdyti (mažinti). Pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika turėtų būti nuolat stebima ir dėl to, kad rizikos veiksniai, susiję su kliento rizika, produkto, paslaugų rizika ir (arba) operacijų rizika, šalies ir (arba) geografinio regiono rizika, produkto, paslaugos, sandorio ar paslaugų teikimo kanalo rizika, nėra pastovūs ir kinta. Pavyzdžiui, FRD, atlikęs metinį rizikos vertinimą ir nustatęs ne vien esamas rizikas, tačiau ir būsimas riziką keliančias tendencijas (angl. *emerging risks*), gali nustatyti tam tikrus rizikos rodiklius, kurių stebėseną vykdoma nuolat arba tam tikru periodu, o esant reikšmingiems šių rizikos rodiklių pokyčiams arba jiems viršijant FRD nustatytą priimtina rizikos lygį (pvz., gerokai išaugus aukštos rizikos

klientų skaičiui, klientų nerezidentų iš tikslinių teritorijų ar didelės rizikos šalių skaičiui ar klientų juridinių asmenų, kurie įsteigti visai neseniai (pvz., mažiau nei prieš 6 ar 12 mėn.), skaičiui, ir pan.), FRD imasi papildomų priemonių rizikai valdyti (mažinti).

Rizikos vertinimas taip pat turėtų būti atliekamas prieš FRD pradėdant teikti naują finansinę paslaugą (finansinį produktą) arba pradėdant teikti esamą finansinę paslaugą (finansinį produktą) naujam klientų segmentui, naujoje geografinėje teritorijoje arba nauju paslaugos (produkto) teikimo kanalu. Pavyzdžiui, prieš nusprendžiant teikti paslaugas naujam klientui segmentui, kuris laikytinas aukštesnės rizikos, pavyzdžiui, dėl veiklos specifikos (pvz., klientai, susiję su virtualiuoju turto, azartiniais lošimais, paslaugomis suaugusiesiems, investavimo paslaugomis į rizikingus produktus kaip virtualųjį turta, valiutų keitimu (angl. *forex*) ar geografinės rizikos, FRD turėtų vadovautis proporcingumo principu ir atlikti gerokai išsamesnį rizikos vertinimą nei žemesnės rizikos klientų atžvilgiu. FRD turėtų vertinti naujų arba vystomų technologijų panaudojimo versle (tiek naujų, tiek jau teikiamų paslaugų (produktų) pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką ir nustatyti tinkamas ir proporcingas priemones nustatytoms šioms rizikoms valdyti. Pavyzdžiui, FRD, nusprendę teikti paslaugas konkrečiu kanalu, pavyzdžiui, pradėti klientų tapatybės nustatymą nuotoliniu būdu ar naudojantis tarpininkų paslaugomis, turėtų įvertinti, ar toks kliento tapatybės nustatymo būdas FRD kels papildomų pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikų ir ar FRD turi kontrolės priemonių šioms rizikoms valdyti. Kalbant apie produktus, analogiškai, prieš pradėdant teikti naują produktą, reikėtų nustatyti ir įvertinti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, kurias kelia naujo produkto teikimas, ir, jeigu reikalinga, imtis papildomų priemonių produkto keliamai rizikai valdyti. Pažymėtina, kad FRD, nustatydami ir vertindami rizikas, susijusias su konkrečiais produktais, turėtų atsižvelgti į Lietuvos Respublikos nacionaliniame pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinime (toliau – NRV) ir Europos Komisijos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinime² nustatytas ir įvertintas produktų rizikas. Pavyzdžiui, NRV nurodyta, kad bankai, atlikdami rizikos vertinimą, turi nustatyti ir įvertinti prekybos finansavimo, kaip produkto, keliamą riziką ir pritaikyti mokėjimo operacijų stebėsenos priemones, mažinančias šio produkto keliamą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką.

GEROJI PRAKTIKA

1. FRD rizikos vertinimo atlikimo tvarka nustato, kad rizikos vertinimas atliekamas kiekvienais metais, tačiau FRD, įvertinęs gerokai padidėjusį klientų ir klientų atliekamų mokėjimo operacijų skaičių, praėjus 6 mėn. po rizikos vertinimo, jį peržiūrėjo ir atnaujino.
2. FRD rizikos vertinimą atliko rengdamasis teikti paslaugas naujam klientų, kurių veikla susijusi su didesne pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika (virtualiojo turto keityklos, klientai, kurių veikla susijusi su azartiniais lošimais, paslaugomis suaugusiesiems, investavimu į rizikingus produktus), segmentui. Atlikęs šį rizikos vertinimą, FRD nustatė papildomas kliento tapatybės nustatymo, operacijų stebėsenos priemones ir operacijų limitus šio segmento klientams.

² Lietuvos Respublikos nacionalinis pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas, 2020 m. gegužės 28 d.,

http://www.fntt.lt/data/public/uploads/2020/05/final-nra_lt_v3.pdf.

Europos Komisijos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas 2019, *Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the assessment of the risk of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities*,

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/supranational_risk_assessment_of_the_money_laundering_and_terrorist_financing_risks_affecting_the_union_-_annex.pdf.

NETINKAMA PRAKTIKA

1. FRD, 2017 m. atlikęs rizikos vertinimą, nenusimatė priemonių, skirtų pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos stebėsenai, o rizikos pokyčių nestebėjo ir nevertino 3 m. Nors FRD per šiuos metus plėtė savo veiklą, gerokai padidino klientų skaičių, išplėtė klientų aptarnavimo geografiją, atitinkamai 3 m. FRD neatnaujino rizikos vertinimo, taigi nesiekė įsitikinti, kad pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos lygis nepakito, o rizikos valdymo priemonės pakankamos kylančioms rizikoms valdyti (mažinti).
2. FRD rizikos vertinimą atliko grupės mastu, tačiau vertinant rizikas nebuvo atsižvelgta į FRD filialo veiklos specifiką, veiklos regioną, klientų bazę ir teikiamas paslaugas, todėl pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos, susijusios su FRD filialo veikla, rizikos vertinime nebuvo nustatytos ir įvertintos. Tai lėmė, kad filialas nesiėmė pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos valdymo priemonių, nukreiptų į specifines rizikas, kylančias dėl filialo veiklos.
3. FRD rizikos vertinimą atliko prieš pradėdamas vykdyti veiklą, todėl buvo nustatytos ir įvertintos teorinės pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos, su kuriomis FRD gali susidurti vykdydamas veiklą atsižvelgiant į FRD planuojamą veiklos modelį. Nors vėliau FRD keitė veiklos modelį, tačiau atnaujinant rizikos vertinimą į tai nebuvo atsižvelgta, nebuvo remiamasi jokiais statistiniais duomenimis, todėl atnaujintame rizikos vertinime taip pat buvo nustatytos ir įvertintos tik teorinės pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos.
4. Nors FRD vyko daug reikšmingų pokyčių, susijusių su organizacine struktūra, rizikos apetito nustatymu, naujų procesų ir sistemų diegimu, technologinių procesų tobulinimu, FRD rizikos vertinimas nebuvo peržiūrėtas ir atnaujintas.

4.3. RIZIKOS VERTINIMO PROPORCINGUMAS FRD VEIKLOS MASTUI IR POBŪDŽIUI

NURODYMŲ REIKALAVIMAI

29. FRD privalo užtikrinti, kad jo rizikos vertinimas, kuriuo siekiama įvertinti visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo riziką (nepaisant to, ar rizikos vertinimas atliekamas paties FRD ar pasinaudojant trečiųjų asmenų paslaugomis), yra proporcingas FRD vykdomos veiklos mastui, pobūdžiui bei teikiamoms paslaugoms ir (arba) produktams ir atliekamas atsižvelgiant į konkretaus FRD veiklai būdingas rizikas ir jų veiksnius bei į rizikas, nustatytas Lietuvos Respublikos nacionaliniame pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinime ir Europos Komisijos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinime.

Pagal Nurodymų 29 punkte įtvirtintą reikalavimą FRD turi pareigą atlikti rizikos vertinimą, kuris koreliuotų su FRD veiklos mastu ir pobūdžiu. FRD, atsižvelgdamas į teikiamų paslaugų ir produktų apimtį ir sudėtingumą, paslaugų teikimo kanalus, paslaugų ir produktų panaudojamumą pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo tikslais, klientų portfelio savybes, FRD ir klientų veiklos geografiją ir kitus panašius kriterijus, vertina, kokio sudėtingumo ir išsamumo rizikos vertinamas turėtų būti atliekamas, kad būtų pakankamas norint nustatyti ir įvertinti su minėtais kriterijais susijusias pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas.

Nustatant, ar rizikos vertinimas atliktas atsižvelgiant į FRD veiklos mastą ir pobūdį, turėtų būti atsižvelgiama į minėtų kriterijų visumą. Tai reiškia, kad FRD, atlikdamas rizikos vertinimą, turėtų atsižvelgti į FRD klientų, teikiamų produktų ir paslaugų, FRD (FRD klientų) veiklos ir (arba) vykdomų mokėjimų teritorijos, paslaugų teikimo kanalo specifiką ir apimtį. Pavyzdžiui, banko, teikiančio daug skirtingų ir sudėtingų produktų ir paslaugų (investicines paslaugas, prekybos finansavimą, įvairių rūšių banko sąskaitas, pinigų perlaidas, indėlius, paskolas ir pan.), veikiančio per filialus kitose valstybėse, turinčio daug klientų arba klientų, kurių veikla susijusi su didesne pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizika, klientų tapatybę nustatančio tiek

klientui dalyvaujant fiziškai, tiek nuotoliniu būdu naudojant elektronines priemones, leidžiančias tiesioginį vaizdo perdavimą ir (arba) naudojant trečiųjų šalių informaciją ir pan., rizikos vertinimas turėtų būti sudėtingas ir išsamus bei atliktas vertinant pagal šiuos kriterijus. Rizikos veiksnių gairėse nurodyta, kad FRD, kuris nesūlo sudėtingų produktų arba paslaugų, kurio tarptautinės veiklos mastas nedidelis arba kuris tarptautinės veiklos apskritai nevykdo, itin sudėtingas arba nuodugnus rizikos vertinimas galbūt nereikalingas. Kaip jau buvo minėta, FRD, teikiančių tik vienos rūšies paslaugas, tokias kaip mokėjimo inicijavimo paslaugos arba sąskaitos informacijos paslaugos, arba tik mokesčių už komunalines paslaugas ar kitas reguliariai teikiamas paslaugas, skirtas namų ūkio poreikiams tenkinti, surinkimo, baudų ir (arba) kitų rinkliavų surinkimo valstybės institucijoms, socialinių išmokų išmokėjimo paslaugas, sudėtingas ir išsamus rizikos vertinimas nereikalingas. Valiutos keityklos operatoriaus, taip pat teikiančio vieną paslaugą – valiutos keitimą grynaisiais pinigais, rizikos vertinimas galėtų būti paprastesnis ir ne toks sudėtingas, kaip minėtu banko atveju, tačiau bet kuriuo atveju rizikos vertinimas turėtų apimti valiutos keityklos operatoriaus veiklai būdingas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, atsižvelgiant į šių rizikų veiksnius.

FRD rizikos vertinimui atlikti gali pasitelkti trečiuosius asmenis, turinčius patirties vykdant rizikos vertinimus. Remiantis Nurodymų 29 punktu, nepaisant to, kad rizikos vertinimas atliekamas naudojantis trečiųjų asmenų paslaugomis, jis turėtų būti proporcingas FRD vykdomos veiklos mastui ir pobūdžiui. Atkreiptinas dėmesys, kad, FRD pasitelkus trečiuosius asmenis rizikos vertinimui atlikti, už atlikto rizikos vertinimo kokybę ir rezultatus lieka atsakingas FRD. Siekiant, kad trečiųjų asmenų atlikto FRD rizikos vertinimo rezultatus FRD galėtų panaudoti tolesnėje veikloje ir tinkamai įgyvendintų rizikos vertinimo metu nustatytų rizikų valdymo (mažinimo) priemones, FRD turi suprasti rizikos vertinimo atlikimo metodiką, atskirų rizikos veiksnių įtaką identifikuojant FRD būdingas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, rizikos pasireiškimo tikimybę ir poveikį, galutinį rizikos lygį ir pan.

NURODYMŲ REIKALAVIMAI

35. FRD atliekamas visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas turi būti pagrįstas duomenimis, kurie leistų tinkamai identifikuoti pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos lygį (pavyzdžiui, į rizikos vertinimą turi būti įtraukiama įvairi statistinė informacija, t. y. FRD klientų skaičius, jų pasiskirstymas pagal skirtingas rizikos grupes; klientų, kurie naudojami didelės rizikos produktais, skaičius; mokėjimo operacijų didelės rizikos šalyse skaičius (vertė); klientų, veikiančių didelės rizikos šalyse, skaičius ir t. t.).

37. FRD privalo užtikrinti, kad atlikdamas savo visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimą vadovaujasi aktualia ir objektyvia informacija.

Rizikos vertinimas turėtų būti pagrįstas tiek kiekybiniais, tiek kokybiniais duomenimis, kurie turėtų būti aktualūs, visapusiški, patikimi ir leidžiantys atskleisti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, su kuriomis FRD susiduria vykdydamas savo veiklą. Duomenų kokybė yra svarbus elementas ir pagrindinis veiksnys, lemiantis išsamų ir pagrįstą FRD rizikos vertinimą. Netikslūs, nepakankami ar neatnaujinti duomenys gali lemti netikslas arba neišsamias išvadas, o rizikos vertinimo metu gali būti nustatyta ir įvertinta tik dalis pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikų, su kuriomis FRD susiduria vykdydamas veiklą, kas gali lemti, jog FRD nesiims būtinų ir proporcingų rizikos valdymo (mažinimo priemonių).

NURODYMŲ REIKALAVIMAI

30. FRD visos veiklos rizikos vertinimas atliekamas atsižvelgiant bent į šias rizikos rūšis:

30.1. klientų keliamą riziką;

30.2. šalies ir (arba) geografinio regiono riziką;

30.3. teikiamų paslaugų ir produktų, atliekamų operacijų riziką;

30.4. produkto, paslaugos, sandorio ar paslaugų teikimo kanalų riziką.

31. FRD, atsižvelgdamas į savo veiklos mastą ir pobūdį, gali išskirti ir kitas rizikos rūšis, nei nurodyta Nurodymų 30 punkte.

Kaip įtvirtinta Nurodymuose, tinkamas ir išsamus rizikos vertinimas pirmiausia reikalauja gilaus ir nuodugnaus išmanymo apie pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, su kuriomis FRD gali susidurti vykdydamas veiklą. FRD, atlikdamas rizikos vertinimą, turėtų nustatyti ir sugrupuoti rizikas pagal rūšis, kaip nurodyta Nurodymų 30 punkte, ir identifikuoti rizikos veiksnius, kurie turi įtakos pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikoms.

Nors teisės aktuose nereglamentuojama pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos nustatymo ir vertinimo metodika, FRD, atlikdamas rizikos vertinimą, turėtų pasirinkti tokius rizikos nustatymo ir vertinimo būdus ir metodus, kurie užtikrintų, kad rizikos vertinimo metu FRD nustatytų rizikas, su kuriomis FRD susiduria vykdamas veiklą, ir tinkamai šias rizikas įvertintų.

Remiantis gerąja praktika³, FRD, atlikdamas rizikos vertinimą, pirmiausia nustato ir įvertina prigimtine pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką (angl. *inherent risk*), vertina FRD nustatytų pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos valdymo priemonių efektyvumą (angl. *control effectiveness*) ir tik po to įvertina likutinę riziką (angl. *residual risk*). Lietuvos banko atlikta FRD rizikos vertinimų analizė parodė, kad praktikoje FRD dažniausiai naudoja tokią pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos nustatymo ir vertinimo metodiką, kai vertinama prigimtine rizika, rizikos valdymo priemonių efektyvumas ir likutinė rizika. Atkreiptinas dėmesys, kad FRD pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos lygį taip pat gali nustatyti ir vertinti per grėsmę ir pažeidžiamumą arba pasirinkti kitus būdus ir metodus, kaip nustatyti ir įvertinti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas⁴.

Siekiant, kad prigimtinės pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos būtų nustatytos kuo išsamiau, rizikos vertinimas turėtų apimti visus FRD teikiamus produktus ir paslaugas (pvz., įskaitant paslaugas, teikiamas Europos Sąjungoje įgyvendinant laisvės teikti paslaugas principą, paslaugas, teikiamas per tarpininkus ir pan.). Jeigu FRD turi padalinių kitose valstybėse, FRD, atlikdamas rizikos vertinimą, turėtų atsižvelgti į per šiuos padalinius teikiamas paslaugas arba į šių padalinių atliktus rizikos vertinimus.

Pažymėtina, kad klientų, šalies ir (arba) geografinio regiono produktų ir paslaugų ir teikimo kanalų rizika galėtų būti nustatoma analizuojant duomenis įvairiais pjūviais. Atliekant rizikos vertinimą galėtų būti vertinamas ne tik klientų skaičius, bet ir klientų apyvarta siekiant visapusiškai atskleisti riziką ir išvengti atvejų, kai kelių didesnės rizikos klientų apyvarta sudaro didžiąją dalį visų FRD klientų apyvartos, tačiau skaičiuojant pagal klientus, šie klientai užima mažą dalį ir atitinkamai jų keliama rizika nėra tiksliai atskleidžiama. Pavyzdžiui, nustatant ir vertinant prigimtine klientų riziką, galėtų būti vertinama politiškai pažeidžiamų (paveikiamų) asmenų (toliau – PEP) skaičius ir apyvarta, klientų, kurie užsiima veikla, susijusia su didesne rizika, skaičius ir apyvarta ir pan.; nustatant ir vertinant prigimtine šalies ir (arba) geografinio regiono riziką, galėtų būti vertinama klientų, kurių registracijos ar rezidavimo vieta yra didelės rizikos trečiojoje valstybėje, skaičius ir apyvarta, mokėjimai, gauti iš didelės rizikos trečiųjų valstybių, ir pan.; nustatant ir vertinant prigimtine teikiamų paslaugų ir produktų, atliekamų operacijų riziką, galima vertinti visus FRD teikiamus produktus ir paslaugas (pvz., paslaugas grynaisiais pinigais, prekybos finansavimo produktus ir pan.); nustatant ir vertinant prigimtine produkto, paslaugos, sandorio ar paslaugų teikimo kanalų riziką, galėtų būti vertinama klientų, kurių tapatybė nustatyta nuotoliniu būdu, skaičius ir apyvarta, klientų, kurių tapatybė nustatyta per tarpininkus, skaičius ir apyvarta, ir pan.

³ *Wolfsberg* grupė: Dažniausiai užduodami klausimai apie pinigų plovimo, sankcijų, kyšininkavimo ir korupcijos rizikos vertinimą, <https://www.wolfsberg-principles.com/sites/default/files/wb/pdfs/faqs/17.%20Wolfsberg-Risk-Assessment-FAQs-2015.pdf>.

⁴ Tarptautinės standartų organizacijos rekomendacijos (ISO 31000:2018(en) *Risk management – Guidelines*), <https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:31000:ed-2:v1:en>.

FRD, siekdamas nustatyti, ar reikia papildomų pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos valdymo priemonių, rizikos vertinimo metu turėtų vertinti jau FRD nustatytų rizikų valdymo priemonių efektyvumą ir pakankamumą. Įvertinęs turimas rizikos valdymo priemones, FRD vertina likutinės pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, atsižvelgdamas į Nurodymų 30 punkte nurodytas rizikos rūšis. Atkreiptinas dėmesys, kad likutinė rizika turėtų būti įvertinta taip, kad ji būtų reali ir nesumažinta, t. y. FRD neturėtų rodyti mažesnės pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos, nei ji yra.

GEROJI PRAKTIKA

1. Rizikos vertinime atskirai nustatoma ir vertinama pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizika, taip pat nustatoma ir vertinama tarptautinių finansinių sankcijų ir masinio naikinimo ginklų finansavimo (angl. *proliferation financing*) rizika.
2. Vertinant klientų riziką, FRD atsižvelgia į fizinių asmenų ir juridinių asmenų veiklos ypatumus, klientų veiklos segmentus, rizikos grupes, vertinama klientų teisinė forma, juridinio asmens veiklos laikotarpis (angl. *maturity*), mokėjimo operacijos (jų rūšys, grynujų pinigų dalis, mokėjimų, atliktų Lietuvos Respublikoje, Europos Sąjungoje, ir tarptautinių mokėjimų proporcija, mokėjimų į tikslines teritorijas ar didelės rizikos valstybes dalis ir pan.), geografinė rizika įvertinama skirtingais aspektais (pvz., fizinių asmenų: pagal pilietybę, pagal rezidavimo vietą, pagal rezidavimo mokesčių tikslais vietą; juridinių asmenų: įsteigimo vietą, vykdomos veiklos vietą, pagrindinių partnerių vietą, naudos gavėjų pilietybę ar rezidavimo vietą ir pan.).
3. Rizikos vertinime atsižvelgiama į kitus svarbius aspektus – klientų bazės stabilumą, sistemų integraciją, žmogiškuosius išteklius, trečiųjų šalių paslaugas, numatomą klientų ar operacijų skaičiaus augimą, skundų dėl klientų paslaugų skaičių, teisėsaugos užklausų skaičių ir pan.
4. Rizikos vertinime ne tik išskiriamos rizikos, bet ir išsamiai įvertinamos ir FRD taikomos pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo prevencijai skirtos kontrolės priemonės. Paprastai pildomas klausimynas, kuriame išsamiai vertinami skirtingi procesai ir jų efektyvumas (klientų tapatybės nustatymas, naudos gavėjų tapatybės nustatymas, klientų rizikos nustatymas ir vertinimas (ar atsižvelgiama į visus veiksniai), klientų ir naudos gavėjų informacijos atnaujinimas, sustiprintas kliento tapatybės nustatymas ir sustiprinta aukštos rizikos grupės klientų dalykinių santykių stebėseną, tarptautinių sankcijų ir PEP patikra, operacijų ir sandorių stebėseną (naudojamos sistemos, tyrimų atlikimas ir jų dokumentavimas, informacijos apie vidinius tyrimus pristatymas vyresniesiems vadovams, pranešimai FNTT ir pan.).

NETINKAMA PRAKTIKA

1. Rizikos vertinime nevertinamos FRD aktualios rizikos, nustatytos Lietuvos Respublikos nacionaliniame pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinime ir Europos Komisijos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinime (pvz., nevertinamos rizikos, susijusios su grynujų pinigų operacijomis, prekybos finansavimo produkto teikimu ir pan.).
2. FRD neturėjo pakankamai duomenų apie visus FRD teikiamus produktus ir paslaugas, todėl produktų rizikos vertinimas neišsamus. Nors rizikos vertinime nurodyta, kad „negalėjimas pateikti tokios informacijos sumažina prigimtinės produkto rizikos vertinimo efektyvumą“, tačiau FRD nenustatė jokių priemonių, kad ateityje būtų galima užtikrinti, jog duomenys apie produktus ir paslaugas būtų išsamūs.
3. Nors FRD rizikos vertinime nurodyta, kad kliento rizikos vertinimo procesas turi būti patobulintas, taip pat yra trūkumų, susijusių su kliento rizikos vertinimu, operacijų stebėseną, produktų teikimu, įtartinų operacijų nustatymu, tačiau prigimtinė rizika vertinama kaip žema, visų kontrolės priemonių efektyvumas vertinamas kaip pakankamas, o likutinė rizika vertinama kaip žema.

4. Rizikos vertinime neatsižvelgiama į vidaus kontrolių testavimo išvadas vertinant kontrolių efektyvumą. Pavyzdžiui, atitikties rizikos vertinime nurodyta, kad FRD naudojamos kliento operacijų stebėsenos procesas turi reikšmingų trūkumų, tačiau rizikos vertinime kontrolės priemonės vertinamos kaip pakankamos.
5. Rizikos vertinime nėra su geografine rizika susijusių rizikos veiksnių išsamaus įvertinimo (pvz., su kokiomis konkrečiomis jurisdikcijomis yra susiję FRD klientai (jų naudos gavėjai), kur yra vykdoma jų veikla, su kokiomis jurisdikcijomis ar teritorijomis yra susiję atliekami sandoriai ir pan.).
6. Nustatant prigimtinę riziką vertinama tik maža dalis FRD disponuojamų duomenų (pvz., kliento rizika vertinama atsižvelgiant tik į kliento rezidavimo vietą ir rizikos grupę (aukšta arba žema); produktų rizika vertinama atsižvelgiant į kliento rezidavimo vietą ir klientų, kurie yra PEP, pokytį). Rizikos vertinime nenurodyta, kokie duomenys vertinti nustatant geografinę bei produktų ir paslaugų teikimo kanalo riziką.
7. Nenurodyta, kuo remiantis atliekant rizikos vertinimą buvo nustatyta, kada rizika laikoma maža, vidutine ar didele, kokiais atvejais kontrolės priemonės laikytinos pakankamomis.
8. Likutinės rizikos balas apskaičiuotas kaip žemas, nors prigimtinė rizika buvo aukšta, o kontrolės priemonės vertintos kaip nepakankamos.
9. FRD priežiūros institucijai negalėjo paaiškinti, kaip rizikos vertinimo metu rizika buvo suskaičiuota ir kokie svoriai naudojami rizikai vertinti, kadangi buvo pasitikima sistemos automatiškai suskaičiuotais rizikos vertinimo rezultatais.

4.4. RIZIKOS VERTINIMO DOKUMENTAVIMAS IR REZULTATŲ PRISTATYMAS FRD VADOVAMS

NURODYMŲ REIKALAVIMAI

32. Visi FRD atlikti visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimai ir vėlesni su šiuo rizikos vertinimu susiję pakeitimai ir (arba) atnaujinimai privalo būti dokumentuojami. FRD valdymo organas ir audito komitetas, o jei jį sudaryti neprivaloma, –stebėtojų taryba, jeigu sudaroma, privalo būti informuojami apie atlikto FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimo rezultatus.

Nurodymai įpareigoja FRD dokumentuoti ir saugoti informaciją, susijusią su rizikos vertinimo atlikimu bei jo peržiūrėjimu ir atnaujinimu. Tokios informacijos saugojimas užtikrina, kad FRD seks pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikų lygio bei priemonių, skirtų valdyti šias rizikas, efektyvumo pokyčius. Lietuvos bankui atlikus FRD rizikos vertinimų analizę, pastebėta, kad kai kurie FRD saugo visą su rizikos vertinimu susijusį duomenų ir informacijos paketą – rizikos vertinimo atlikimo tvarką, rizikų nustatymo ir vertinimo metodų aprašymus, naudotų duomenų ir informacijos paketą, skirtingų FRD padalinių rizikos vertinimą koordinuojantiems asmenims pateiktą informaciją, rizikos skaičiavimo dokumentus, rizikos vertinimo ataskaitą ir pan., kas laikytina gerąja praktika. Pažymėtina, kad saugant su rizikos vertinimu susijusią informaciją, kuri yra tiek išsami ir tokios apimties, kad remiantis šia informacija galima padaryti analogiškas išvadas dėl pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos, su kuria FRD susiduria vykdydamas veiklą nustatymo ir vertinimo tam tikru laikotarpiu, užtikrinama, kad FRD atliktų rizikos vertinimų išvados galėtų būti palyginamos tarpusavyje, taip sekant pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos pokyčius per tam tikrą laikotarpį.

FRD aukščiausi vadovai turėtų būti supažindinami su rizikos vertinimo rezultatais, kad priimdami sprendimus, skirstydami išteklius ir nustatydami FRD strategines kryptis būtų informuoti apie pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, rizikų lygį ir jo pokyčius. Svarbu, kad tiek vadovai, tiek darbuotojai suprastų, kad pagrindinis rizikos vertinimo tikslas yra identifikuoti pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, siekiant nustatyti tinkamas ir pakankamas rizikų valdymo priemones. Pažymėtina, kad aukščiausių FRD vadovų dėmesys rizikos vertinimui ir rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plano įgyvendinimui ne tik leidžia

vadovams priimti sprendimus disponuojant informacija apie pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką, su kuria FRD susiduria vykdydamas veiklą, ir priemonių šiai rizikai valdyti pakankamumą ir efektyvumą, tačiau „tonas iš viršaus“ (angl. *tone from the top*) didina FRD darbuotojų supratimą apie rizikos vertinimo svarbą, sudaro sąlygas, kad rizikos vertinimas nebūtų formalus („popierinis“), ir skatina FRD diegti rizikos valdymo kultūrą.

GEROJI PRAKTIKA

1. FRD valdybai pristatyta rizikos vertinimo ataskaita ir pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikų valdymo (mažinimo) priemonių planas. FRD valdyba rizikų valdymo (mažinimo) priemonių planą patvirtino kartu įpareigodama atsakingą FRD padalinį kiekvieną ketvirtį valdybai teikti informaciją apie šio plano įgyvendinimo eigą.

NETINKAMA PRAKTIKA

1. Rizikos vertinimo rezultatai buvo pristatyti FRD administracijos vadovui, tačiau FRD valdybai jie nebuvo pateikti.

2. FRD parengė trumpą rizikos vertinimo rezultatų ataskaitą, kurioje aprašytos FRD teikiamos paslaugos ir nurodyta, kad bendras FRD pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos lygis yra vidutinis, o FRD valdo visas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas, todėl papildomų rizikos valdymo priemonių nustatyti nėra būtina. FRD neturėjo rizikos vertinimo atlikimo tvarkos, pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikų nustatymo ir vertinimo metodų aprašymai, duomenų analizės paketas ar kita informacija, kuri leistų suprasti, kaip buvo nustatyta ir vertinama rizika, kaip buvo atliktas FRD įdiegtų kontrolės priemonių efektyvumo vertinimas ir kaip buvo apskaičiuotas vidutinės rizikos balas, nebuvo saugomi.

4.5. RIZIKŲ VALDYMO (MAŽINIMO) PRIEMONIŲ PLANAS

NURODYMŲ REIKALAVIMAI

34. Atlikęs FRD visos veiklos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimą ir nustatęs, kad esamos rizikos valdymo (mažinimo) priemonių nepakanka, FRD privalo sudaryti rizikų valdymo (mažinimo) priemonių planą, jį turi patvirtinti FRD valdymo organas arba jo įgaliotas asmuo.

Kaip buvo minėta, rizikos vertinimas neturi būti savitikslis – jis turi būti naudingas FRD, todėl rizikos vertinimas turi būti naudojamas tolesnėje FRD veikloje. Nurodymuose įtvirtinta, kad tais atvejais, kai atlikus rizikos vertinimą nustatoma, kad FRD nustatytoms pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikoms valdyti FRD turimų priemonių nepakanka, turi būti sudarytas rizikų valdymo (mažinimo) planas. Atkreiptinas dėmesys, kad rizikų valdymo (mažinimo) planas gali būti nesudaromas ir nesiimama jokių rizikos valdymo (mažinimo) priemonių tik tais atvejais, kai atlikus rizikos vertinimą nustatytoms pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikoms valdyti FRD turi pakankamų ir proporcingų priemonių. Siekiant, kad rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plane nustatytos priemonės tinkamai užtikrintų rizikos vertinimo metu nustatytų pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikų valdymą, FRD turėtų užtikrinti, kad už rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plane nustatytų priemonių įgyvendinimą yra atsakingi FRD darbuotojai (padaliniai), o šių priemonių įgyvendinimo eiga yra stebima ir vertinama.

GEROJI PRAKTIKA

1. FRD atlikus rizikos vertinimą, rizikų valdymo (mažinimo) priemonių planas buvo parengtas ir patvirtintas FRD valdymo organo, plane nustatyti konkretūs papildomų pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos valdymo priemonių įgyvendinimo terminai.
2. Rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plane aiškiai identifikuojamos tobulintinos sritys, paskiriami atsakingi asmenys, nustatomi įgyvendinimo terminai, vykdomi periodiniai plano vykdymo pažangos patikrinimai ir vertinamas atliktų veiksmų efektyvumas, apie plano vykdymo pažangą periodiškai informuojami FRD vadovai.
3. Į rizikų valdymo (mažinimo) priemonių planą įtrauktos tokios priemonės kaip papildomi FRD darbuotojų mokymai, susiję su didesnės rizikos jurisdikcijomis (įtraukiant pinigų plovimo tipologijas šiose jurisdikcijose) ir tarptautinių finansinių sankcijų įgyvendinimu; papildomos klientų rizikos vertinimo ir skirstymo į grupes stebėsenos priemonės; operacijų stebėsenos sistemos pakeitimai atsižvelgiant į prekybos finansavimo produkto specifiką; dažnesnis klientų, dėl kurių gauta skundų ar teisėsaugos užklausų, informacijos atnaujinimo procesas; naujų operacijų stebėsenos taisyklių įdiegimas vykdant sustiprintą nuolatinę dalykinių santykių stebėseną; aukštos rizikos grupės klientų portfelio analizė kas 6 mėn.; techniniai pakeitimai sistemoje užtikrinant dvigubos kontrolės mechanizmą; papildomų darbuotojų operacijų stebėsenai vykdyti sandymas, etc.

NETINKAMA PRAKTIKA

1. FRD neturi parengęs rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plano arba sudarytas planas neturėjo įtakos tolesniems pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikos valdymo, stebėsenos ir kontrolės procesams.
2. Rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plane nustatytos priemonės nekoreliuoja su rizikos vertinimu, o rizikos vertinime nustatytoms pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikoms valdyti (mažinti) FRD nesiima jokių priemonių.
3. Nors atlikus rizikos vertinimą nustatyta, kad FRD įdiegtos kliento dalykinių santykių ir sandorių stebėsenos priemonės yra nepakankamos didesnės rizikos klientų operacijų stebėsenai, rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plane nustatytos priemonės nukreiptos tik į FRD vidaus procedūrų pakeitimus, praktikoje neįdiegiant jokių papildomų priemonių, susijusių su operacijų stebėseną.
4. Rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plane nustatyta vienintelė priemonė – trečiųjų šalių auditas, todėl nėra aišku, kaip ši priemonė FRD padės valdyti rizikos vertinimo metu nustatytas pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo rizikas.
5. Rizikos vertinimo metu nustatyta, kad prekybos finansavimo produkto keliama pinigų plovimo likutinė rizika yra aukšta, o terorizmo finansavimo rizika – vidutinė, pažymint, kad šio produkto sudėtingumas reikalauja specifinių žinių vertinant su produktu susijusius mokėjimus ir dokumentus, tačiau rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plane jokių priemonių šio produkto rizikai valdyti nenustatyta.
6. Nėra aiškaus proceso, kas atsakingas už rizikų valdymo (mažinimo) priemonių plano įgyvendinimą ir per kokius terminus. FRD vadovams pristatytas rizikų valdymo (mažinimo) priemonių planas neįgyvendintas dėl nepakankamo FRD vadovų dėmesio planui ir (ar) jo įgyvendinimo kontrolei.